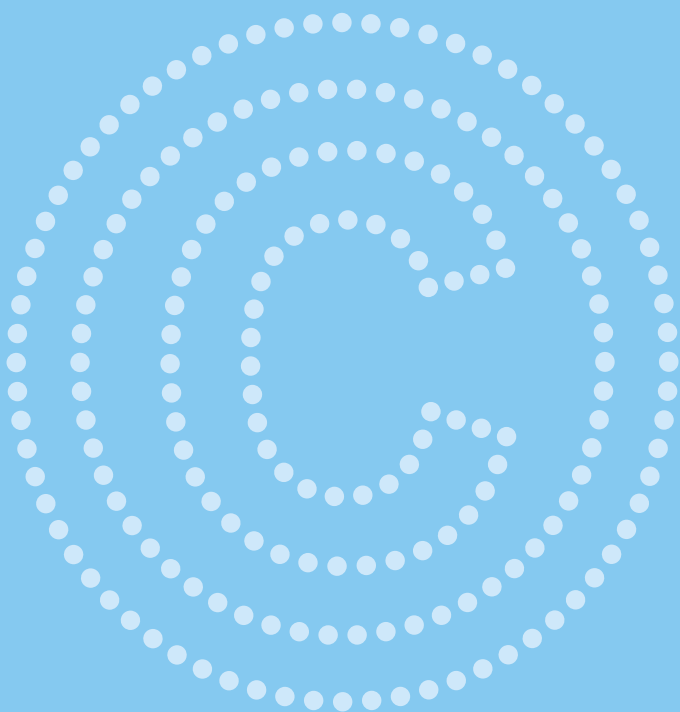

URAD
REPUBLIKE
SLOVENIJE
ZA *intelektualna*
LASTNINO

Slovenian Intellectual
Property Office

avtorska in sorodne pravice

spoštujmo intelektualno lastnino

Kaj so avtorska dela?

Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/08, 110/13, 56/15, 63/16 in 59/19; ZASP) določa, da so avtorska dela individualne intelektualne stvaritve s področja književnosti, znanosti in umetnosti, ki so na kakršenkoli način izražene, na primer:

- govornjena dela, kot so govori, pridige, predavanja;
- pisana dela, kot so leposlovna dela, članki, priročniki, študije in računalniški programi;
- glasbena dela z besedilom ali brez besedila;
- gledališka, gledališko-glasbena in lutkovna dela;
- koreografska in pantomimska dela;
- fotografska dela in dela, narejena po postopku, podobnem fotografiranju;
- avdiovizualna dela;
- likovna dela, kot so slike, grafike in kipi;
- arhitekturna dela, kot so skice, načrti ter izvedeni objekti s področja arhitekture, urbanizma in krajinske arhitekture;
- dela uporabne umetnosti in industrijskega oblikovanja;
- kartografska dela;
- predstavitve znanstvene, izobraževalne ali tehnične narave (tehnične risbe, načrti, skice, tabele, izvedenska mnenja, plastične predstavitve in druga dela enake narave).

Kaj ni varovano kot avtorsko delo?

Kot avtorsko delo niso varovani:

- ideje, načela, odkritja;
- uradna besedila z zakonodajnega, upravnega in sodnega področja (in njihovi prevodi, ki so objavljeni kot uradna besedila);
- ljudske književne in umetniške stvaritve.

Kdo je avtor?

Avtor je fizična oseba, ki je delo ustvarila. Za avtorja velja tisti, čigar ime, psevdonim ali znak je na običajen način naveden na izvirniku ali pri objavi dela, dokler se ne dokaže nasprotno.

Kaj je uporaba avtorskega dela?

Kot produkt človekovega duha je avtorsko delo nematerialna dobrina, ki jo je možno z določenimi postopki reproducirati v telesni obliki (izdelava kopij) oziroma netelesni obliki (priobčitev javnosti) ali predelati v novo avtorsko delo (prevod, priredba, adaptacija), čemur pravimo uporaba avtorskega dela.

Kaj je avtorska pravica?

Avtorska pravica je enovita pravica na avtorskem delu. Obsega različna upravičenja, ki avtorju zagotavljajo izključno uresničevanje premoženjskih (materialne avtorske pravice) in osebnostnih (moralne avtorske pravice) ter drugih upravičenj v zvezi z uporabo avtorskega dela (druge pravice avtorja). Avtorska pravica kot celota ni prenosljiva, lahko pa se s pogodbo ali drugim pravnim poslom prenesejo na drugo osebo posamične materialne avtorske pravice in nekatere druge pravice avtorja. Avtorska pravica traja za avtorjevega življenja in 70 let po njegovi smrti.

Kaj so materialne avtorske pravice?

Materialne avtorske pravice dajejo avtorju izključno pravico dovoljevati posamezne oblike uporabe avtorskega dela (pravica reproduciranja, pravica javnega izvajanja itd.). Avtor bo svoje materialne interese uresničil tako, da bo sam uporabljal svoje delo ob izključitvi vseh drugih, ali da bo dopustil uporabo svojega dela komu drugemu (proti plačilu ali brezplačno). Materialne avtorske pravice se ne nanašajo zgolj na uporabo avtorskega dela, ampak tudi na določene oblike razpolaganja s primerki avtorskega dela (pravica distribuiranja).

Kaj so moralne avtorske pravice?

Moralne avtorske pravice predstavljajo duhovno in osebno vez med avtorjem in njegovim delom. Moralne avtorske pravice zagotavljajo avtorju uresničevanje osebnostnih upravičenj do spoštovanja njega kot avtorja in njegovega dela, tudi če je pravico do uporabe dela prenesel na drugo osebo. Na podlagi moralnih avtorskih pravic bo avtor npr. lahko zahteval, da se na vsakem primerku avtorskega dela ali ob vsaki javni priobčitvi avtorskega dela navede njegovo ime, se uprl skazitvi ali okrnitvi svojega dela, itd. Avtor ne more prenesti na drugo osebo moralnih avtorskih pravic.

Kaj so druge pravice avtorja?

Poleg materialnih in moralnih avtorskih pravic obstajajo še premoženjska upravičenja, ki niso izključne narave, temveč avtorju zagotavljajo zgolj denarno nadomestilo (sledna pravica, pravica javnega posojanja, pravica do nadomestila za privatno in drugo lastno reproduciranje) ali druga premoženjska upravičenja (pravica dostopa in izročitve).

Kako postane avtorsko delo varovano?

Avtorska pravica pripada avtorju na podlagi same stvaritve dela, zato ni potreben noben postopek, da bi bilo delo avtorskoppravno varovano. Primer: ko pisatelj napiše roman, je njegovo delo že varovano in ima na njem avtorsko pravico.

Kaj so sorodne pravice?

Sorodne pravice so pravice fizičnih ali pravnih oseb, ki s svojim prispevkom omogočajo, da so avtorska dela dostopna širši javnosti. Imetniki sorodnih pravic so izvajalci, proizvajalci fonogramov (zgoščenk itd.), filmski producenti, rtv organizacije, založniki in izdelovalci podatkovnih baz. Trajanje sorodnih pravic je različno, od 15 do 70 let od njihovega nastanka.

Kako se pridobi pravica do uporabe varovanih del?

Pravica do uporabe varovanih del se praviloma pridobi s pogodbo (avtorska, pogodba o izvedbi itd.). Pogodba se sklene z imetnikom pravic neposredno (npr. z avtorjem, izvajalcem, osebo, na katero so bile prenesene pravice) ali posredno z zastopnikom, ki zastopa imetnika pravic, v primerih kolektivnega upravljanja pravic pa s kolektivno organizacijo ali neodvisnim subjektom upravljanja.

Kdaj je uporaba varovanih del prosta?

ZASP dopušča izjeme, ko je uporaba varovanih del prosta (npr. za potrebe obveščanja javnosti, za potrebe pouka idr.), to je brez dovoljenja imetnika pravic in brez plačila honorarja. Pod pogoji, ki jih določa ZASP, je prosto tudi reproduciranje (kopiranje) varovanih del v največ treh primerkih za privatno uporabo fizičnih oseb ali za lastno uporabo znotraj nekaterih javnih ustanov (arhivi, knjižnice, šole). Za ublažitev škode, ki jo imetniki pravic utrpijo s prostim privatnim reproduciranjem njihovih del, jim ZASP priznava posebno pavšalno nadomestilo, ki so ga dolžni plačati proizvajalci oziroma uvozniki naprav in nosilcev, ki omogočajo kopiranje in presnemavanje varovanih del.

Kaj je zakonita licenca?

ZASP pozna tudi primere, ko je uporaba avtorskih del dopustna brez avtorjevega dovoljenja, vendar je uporabnik dolžan plačati denarno nadomestilo za uporabo dela (ponatis že objavljenih člankov v periodičnem tisku, objava odlomkov književnih del v čitankah), kar imenujemo zakonita licenca.

Kaj je kolektivno upravljanje avtorske in sorodnih pravic?

Kolektivno upravljanje pravic ureja Zakon o kolektivnem upravljanju avtorske in sorodnih pravic (Uradni list RS, št. 63/16). Kolektivno upravljanje avtorske in sorodnih pravic omogoča avtorjem in drugim imetnikom pravic bolj preprosto in učinkovito upravljanje pravic v razmerah množične uporabe njihovih del, uporabnikom pa enostaven dostop do zakonite uporabe številnih del. S kolektivnim upravljanjem se lahko ukvarjajo pravne osebe, ki so predhodno pridobile dovoljenje Urada RS za intelektualno lastnino in tako postanejo kolektivne organizacije avtorjev ali drugih imetnikov pravic na določeni vrsti del (glasbenih, književnih, avdiovizualnih itd.) ali neodvisni subjekt upravljanja. Kolektivne organizacije kolektivno upravljajo pravice domačih in tujih imetnikov pravic v Sloveniji (tudi na podlagi recipročnih sporazumov med ustreznimi kolektivnimi organizacijami različnih držav). Med drugim dovoljujejo uporabo varovanih del iz repertoarja, od uporabnikov pobirajo nadomestila za uporabo in jih delijo imetnikom pravic, uporabnike obveščajo o višini nadomestil, izterjujejo njihova plačila. Domačim uporabnikom del je na ta način omogočen dostop do repertoarja del imetnikov pravic tako rekoč z vsega sveta.

Katere kolektivne organizacije so v Sloveniji?

Dovoljenje za kolektivno upravljanje pravic imajo:

- Združenje avtorjev in nosilcev malih in drugih avtorskih pravic Slovenije, k.o. (ZAMP - Združenje avtorjev Slovenije, k.o.),
- Združenje skladateljev, avtorjev in založnikov za zaščito avtorskih pravic Slovenije, k.o. (Združenje SAZAS, k.o.),
- Zavod za uveljavljanje pravic izvajalcev in proizvajalcev fonogramov Slovenije, k.o. (IPF, k.o.),
- SAZOR - Slovenska avtorska in založniška organizacija za pravice reproduciranja GIZ k.o. (SAZOR GIZ, k.o.),
- Zavod za uveljavljanje pravic avtorjev, izvajalcev in producentov avdiovizualnih del Slovenije, k.o. (AIPA, k.o.) in
- Društvo KOPRIVA, k.o.

Več informacij o izdanih dovoljenjih kolektivnim organizacijam je na spletni strani urada.

**Urad Republike Slovenije
za intelektualno lastnino**

Kotnikova 6, 1000 Ljubljana

T: +386 1 620 31 01

F: +386 1 620 31 11

E: sipo@uil-sipo.si

W: uil.gov.si

